

Генріх Олександрович ГУДЗЬ

к.е.н., асистент, Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4931-3350>

e-mail: henrikh@knu.ua

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАХУВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Інтелектуальна власність (ІВ) є наріжним каменем сучасної економіки, охоплюючи результати інтелектуальної та творчої діяльності, які захищені законом. Згідно з українським законодавством та міжнародними угодами, такими як Стокгольмська конвенція Всесвітньої організації інтелектуальної власності (WIPO), ІВ поділяється на три основні категорії: промислова власність (патенти, торговельні марки, промислові зразки), нетрадиційні об'єкти ІВ (комерційні таємниці, сорти рослин) та об'єкти авторського права і суміжних прав (літературні твори, музика, фільми). Економічна природа ІВ полягає в її здатності генерувати прибуток через ліцензування, продажі або монопольне використання, але її нематеріальність робить її вразливою до ризиків, таких як порушення прав, піратство чи судові спори. У цьому контексті страхування ІВ стає важливим інструментом захисту бізнесу, особливо в умовах цифрової економіки та глобалізації.

Ключові слова: інтелектуальна власність, страхування, патенти, авторське право, торгова марка

ВСТУП

Інтелектуальна власність (ІВ) становить один із ключових активів сучасної економіки, охоплюючи продукти інтелектуальної та творчої діяльності, що користуються правовим захистом. Відповідно до чинного законодавства України та міжнародних зобов'язань, зокрема Стокгольмської конвенції Всесвітньої організації інтелектуальної власності (WIPO) [10], ІВ поділяється на три основні групи: промислова власність (включаючи патенти, торговельні марки, промислові зразки), нетрадиційні об'єкти ІВ (наприклад, комерційні таємниці й сорти рослин) і об'єкти авторського права та суміжних прав (такі як літературні твори, музика, кінематографічна продукція). Основна економічна функція ІВ полягає у створенні вартості через ліцензування, відчуження прав або виключне використання. Водночас нематеріальний характер ІВ зумовлює її вразливість до ризиків, зокрема порушення прав, піратства або судових спорів. У зв'язку з цим страхування ІВ набуває особливої значущості як інструмент мінімізації ризиків, що особливо актуально в умовах цифровізації та глобалізації.

На глобальному рівні страхування ІВ активно розвивається в таких країнах, як США, Німеччина та Велика Британія, де діють спеціалізовані компанії, які надають послуги зі страхування ризиків, пов'язаних з ІВ. Так, у США компанії Intellectual Property Insurance Corporation та RPX Insurance Services пропонують поліси, що покривають витрати на правовий захист і компенсаційні виплати у разі порушення прав ІВ. У Німеччині ця сфера є однією з найбільш розвинених, що підтверджується значною кількістю судових процесів, пов'язаних із патентним правом. Водночас в Україні ринок страхування ІВ лише формується, що вимагає подальшого вдосконалення нормативно-правової бази та підвищення рівня обізнаності серед представників бізнесу.

Економічна сутність ІВ полягає в її здатності генерувати прибуток через ліцензування, продажі або монопольне використання. Наприклад, компанії можуть ліцензувати патенти для отримання роялті або продавати торговельні марки для розширення бізнесу. Однак нематеріальна природа ІВ робить її вразливою до таких

ризиків, як порушення прав, піратство чи судові спори. У цифровій економіці, де контент легко копіюється, а інновації швидко поширюються, ці ризики значно зростають. Наприклад, піратство може призвести до значних фінансових втрат для власників авторських прав, а судові процеси стосовно патентів можуть коштувати мільйони.

Багато іноземних дослідників присвятили свої праці вивченню теоретичних основ питання проблем захисту ІВ, зокрема досліджували такі вчені-економісти та представники страхового ринку: О. Алексі, К. Бакстер, М. Рейтціг та ін.

Отже, можна зробити висновок, що оцінювання вартості ІВ є складним процесом через її нематеріальну природу. Наприклад, визначення збитків від порушення прав на програмне забезпечення вимагає аналізу ринкової вартості та потенційних втрат. Юридична невизначеність, особливо в контексті штучного інтелекту (ШІ), ускладнює розроблення страхових продуктів. Цифрова економіка, зокрема ШІ та промислове програмне забезпечення, створює нові ризики. Наприклад, тренування ШІ на даних без дозволу може порушувати права ІВ, що потребує спеціальних страхових рішень.

До того ж зміни у глобальному економічному середовищі вплинули на розвиток бізнес-моделей, де ІВ є центральним елементом, що визначає потенційне зростання. Так, ІВ стала однією з найбільших і швидкозростаючих сфер у світі права і страхування, що обумовлює актуальність цієї роботи.

МЕТА статті – вдосконалення теоретичних підходів та практичних рекомендацій з особливостей реалізації страхування інтелектуальної власності.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Враховуючи поставлену мету, сформульовано такі завдання:

- визначити основні види ІВ, що підлягають страхуванню (патенти, авторські права, торгові марки);
- дослідити особливості реалізації страхування ІВ у країнах світу та виокремити практики, що притаманні окремим країнам.

Об'єктом дослідження є майнові відносини стосовно перерозподілу ризиків, які виникають в реалізації прав ІВ.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та практичні складники реалізації страхування ІВ.

За допомогою методів наукового абстрагування, синтезу визначено особливості реалізації страхування ІВ та наявних страхових послуг у цій сфері. Графічні методи застосовано для візуального відображення матеріалу у формі таблиці.

РЕЗУЛЬТАТИ

Страхування ІВ є фінансовим інструментом, що захищає компанії від ризиків, пов'язаних із порушенням прав на ІВ. Це поділяється на два основні типи:

1. Страхування відповідальності за порушення ІВ (Захисне страхування ІВ) покриває витрати на юридичний захист та компенсації, коли компанію звинувачують у порушенні ІВ. Це особливо корисно для компаній із доходами від \$500 тис. до \$25 млн, які можуть не мати ресурсів для самостійного захисту.

2. Страхування захисту прав ІВ (Активне страхування ІВ; альтернативно: страхування патентних прав) допомагає компаніям переслідувати порушників їхніх прав, покриваючи витрати на судові позови. Це дає змогу активно захищати ІВ і стримувати потенційних порушників.

Патентне страхування є важливим підвидом страхування ІВ, особливо в галузях з високою інноваційною активністю, таких як технології та фармацевтика. Його значення зумовлено зростанням кількості патентних спорів: наприклад, у США кількість патентних позовів зросла на 50% за десятиліття до 2011 р., досягнувши 4015 справ [4].

Патентне страхування поділяється на два основні типи:

– *Страхування відповідальності (третя сторона)* захищає від позовів за порушення чужих патентів.

– *Страхування захисту прав (перша сторона)* покриває витрати на захист власних патентів у суді.

Однак патентне страхування має свої виклики, якот високі ризики для страховиків, складність оцінювання технічних та нетехнічних ризиків (наприклад, дійсності патенту чи репутації власника), а також обмежена доступність таких продуктів у багатьох країнах, окрім США та Німеччини.

Реалізація страхування ІВ стикається з кількома перешкодами:

– *Юридична складність.* Оцінювання вартості ІВ є проблематичною через її нематеріальну природу. Наприклад, визначення збитків від порушення прав на

програмне забезпечення вимагає складного аналізу ринкової вартості.

– *Економічні бар'єри.* Страхові премії можуть бути високими через значні ризики та брак історичних даних для оцінювання.

– *Технологічні виклики.* Нові технології, такі як ШІ, створюють невизначеність. Наприклад, використання даних для тренування ШІ може порушувати авторське право, що потребує нових страхових продуктів.

– *Низька обізнаність.* Багато компаній недооцінюють ризики ІВ або вважають, що загальна страховка їх захистить, хоча вона зазвичай виключає ІВ.

У глобальному контексті страхування ІВ найбільш розвинене в США та ЄС, де є спеціалізовані компанії, що пропонують широкий спектр політик (табл. 1).

Одним з прикладів важливості страхування ІВ є справа *Pfizer* проти *Sun Pharma* та *Teva*. У 2011 р. *Pfizer* отримав компенсацію в розмірі \$2.15 млрд за порушення патенту на лікарський препарат *Protonix*. Страхова компанія *Teva* відмовилася покривати витрати через неналежне повідомлення про позов, що підкреслює важливість правильного оформлення страхових полісів.

Іншим прикладом є страхова компанія *Porth North America*, яка пропонує політики проти патентних тролів, що становлять значну загрозу для малих компаній та стартапів. Такі політики допомагають покрити витрати на юридичну оборону проти безпідставних позовів.

В ЄС страхові компанії пропонують секторно-специфічні політики, наприклад, для фармацевтичної галузі, де патентні спори є частими та високовартісними.

ВИСНОВКИ

Отже, страхування інтелектуальної власності є незамінним інструментом для захисту бізнесу в сучасній економіці, де нематеріальні активи відіграють ключову роль. Такий вид страхування допомагає мінімізувати фінансові ризики, підтримувати конкурентоспроможність і стимулювати інновації. Однак його реалізація вимагає подолання юридичних, економічних і технологічних викликів, а також підвищення обізнаності компаній.

В Україні, де ринок страхування інтелектуальної власності ще формується, необхідно розвивати законодавчу базу та створювати доступні страхові продукти, особливо для технологічного та інноваційного секторів. Вивчення міжнародного досвіду та адаптація кращих практик можуть сприяти розвитку цього ринку в Україні.

Таблиця 1 – Порівняльна характеристика зарубіжних практик страхування інтелектуальної власності (складено автором на основі [1-8])

Країна	Рівень розвитку ринку	Типові продукти	Особливості
США	Висока	Страхування проти «патентних тролів», страхування відповідальності за порушення ІВ	Високі судові витрати, велика кількість позовів
Німеччина	Висока	Патентне страхування, секторні політики	Високий рівень судових спорів стосовно патентів
ЄС (інші члени)	Середньо-висока	Секторно-специфічні політики, медійні ліцензії	Високі судові витрати
Австралія	Середня	Покриття юридичних витрат, управління безперервністю бізнесу (стандарт ISO 22301)	Гнучкі опції для різних юрисдикцій
Азія (Китай, Індія)	Низька	Пілотні програми, обмежена доступність	Низький рівень усвідомлення, зростання попиту

References

1. Alexy O., Reitzig M. Managing the business risks of open innovation. *McKinsey & Company*. 2012. URL: <https://www.mckinsey.com/capabilities/mckinsey-digital/our-insights/managing-the-business-risks-of-open-innovation>
2. Baxter C. Intellectual Property Matters. *International Risk Management Institute*. 2024. URL: <https://www.irmi.com/articles/expert-commentary/intellectual-property-matters>
3. Baxter C. Enforcement Insurance for Intellectual Property Assets. *International Risk Management Institute*, 2024. URL: <https://www.irmi.com/articles/expert-commentary/intellectual-property-matters>
4. Intellectual Property Insurance Services Corporation. 2025. URL: <https://ipisc.com/>
5. Intellectual Property Liability Insurance. *AON*. 2025. URL: <https://www.aon.com/en/capabilities/intellectual-property/intellectual-property-liability-insurance>
6. Intellectual Property Insurance Market Report Overview. 2024. URL: <https://www.businessresearchinsights.com/market-reports/intellectual-property-insurance-market-113809>
7. IP Insurance Guide. *CFC Underwriting Ltd*. 2019. URL: <https://www.cfc.com/en-gb/knowledge/resources/guides/ip-insurance-guide/>
8. IP Insurance Heavily Promoted in China. *China National Intellectual Property Administration*. 2023. URL: https://english.cnipa.gov.cn/art/2023/2/8/art_2975_182032.html
9. Mahajan S. Intellectual Property Insurance – A look into the Future. *Khurana & Khurana*, 2021. URL: <https://www.khuranaandkhurana.com/2021/12/14/intellectual-property-insurance-a-look-into-the-future/>
10. World Intellectual Property Organization, 2025. URL: <https://www.wipo.int/portal/en/index.html>

Henrikh HUDZ

PhD in Economics, Assistant, Taras Shevchenko National University of Kyiv

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4931-3350>

e-mail: henrikh@knu.ua

PECULIARITIES OF INTELLECTUAL PROPERTY INSURANCE IMPLEMENTATION

Intellectual property (IP) is a cornerstone of the modern economy, encompassing the results of intellectual and creative activity that are protected by law. According to Ukrainian legislation and international agreements such as the Stockholm Convention of the World Intellectual Property Organization (WIPO), IP is divided into three main categories: industrial property (patents, trademarks, industrial designs), non-traditional IP objects (trade secrets, plant varieties), and objects of copyright and related rights (literary works, music, films). The economic nature of IP lies in its ability to generate profit through licensing, sale, or exclusive use, yet its intangible character makes it vulnerable to risks such as rights infringement, piracy, or litigation. In this context, IP insurance becomes an important tool for protecting businesses, particularly in the conditions of the digital economy and globalization. IP plays a pivotal role in the knowledge-driven economy of the 21st century. As the global economy becomes increasingly reliant on innovation, creativity, and intangible assets, IP emerges as a fundamental driver of competitiveness, investment, and sustainable development. Broadly defined, intellectual property encompasses the outcomes of intellectual and creative activities that are granted legal protection, enabling creators and inventors to benefit economically from their work. These legal protections are critical not only for fostering innovation but also for maintaining a fair and efficient market system.

Keywords: *intellectual property, insurance, patents, copyright, trademarks*